

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1982
FORFATTER:	Leo E. Frederiksen
TITEL:	Afviklingsudvalget og Parkkompagniet i Kolding
KORT RESUME:	Erindringer fra arbejdet 1945–46 i Kolding med de tyske efterladenskaber efter besættelsen.

Afviklingsudvalget og Parkkompagniet i Kolding

af Leo E. Frederiksen

Uddrag af de lokale dagblade, egne notater m.m.:

4/5 1945: Frihedsbudskabet.

12/5: Indenrigsministeriet meddeler: Alt, hvad tyskerne efterlader, er betalt med vore penge. Den, der forgriber sig på disse efterladerenskaber forgriber sig på det danske samfund. Nationalbanken meddeler, at tyskerne skylder det danske samfund 8.137 millioner kr. i direkte udgifter i forbindelse med besættelsen.

14/5: Politiet fungerer.

15/5: Handelsministeriet meddeler: Annekerede tyske varer samles efter finkæmning tre steder: 1) Korsør (Sjælland) 2) Århus (Jylland Nord) 3) Kolding (Fyn og Jylland Syd inkl. grænsen). Alle værnemagtens varer, møbler, bygninger, materiel, transportmidler, dæk m.m. beslaglægges til fordel for den danske stat. Er de bevidst røvet fra retmæssige indehavere tilbageleveres de til dem.

Tøjhusmuseets folk begynder at udtage våben og tegn til samlingerne i København og Museet på Koldinghus.

16/5: Tyske tropper rømmer i stort tal Danmark og aflevering af effekter tilhørende værnemagten samles i de forskellige depoter og videresendes til de oprettede centrallagre.

19/5: Handelsministeriet modtager meddelelse om sammensætning af Afviklingsudvalget for Kolding Politikreds. Handels-

Det var som timerne før daggry (Somerset-Maugham)

Erindringer:

I de tider, hvor alt stod i uvirkelighedens skær, hvor der i hele Koldingområdet var flere tyskere og fremmede folk end der var danskere; hvor der hver dag drog ordnede og uordnede grupper af mennesker gennem og uden om byen. Men der kom glædeligvis flere kendte ansigter ind imellem fra de mærkeligste steder og gemmer; mange, der havde fået pakker sendt ad sære kanaler, var her igen.

Der var ganske vist en underlig og usædvanlig skyggeagtig travlhed rundt om i byen og ude mod vest blev der gravet dybe render, havneområdet var fyldt op af store jordmasser og store stålhaller var blevet rejst og fyldt med sære maritime ting. Staldgården blev endnu mere tillukket og magasinerne fyldte med udrustning med alt til søens folk.

Fra Staldgården kom der også i denne uvirkelige periode glemte mennesker, som ved cigarhandleren i bibliotekets store bygning fik deres pakke »Hipo« og blev sendt videre over på Buen og væk.

Andre fandt rundt på værelserne, hvor de gemte boede, pludselig mærkelige ting – armbind med forbudte farver, våben, hjelme osv. – jo, det var en mærkelig tid.

Men så en aften lød der besnærende tale i radioen.

Folk vrimlede ud på gaderne og alle var opstemte og glade, men pludselig lød der de kendte støvletramp samt råbene »Strasse frei« og de berygtede SS-pionererne væltede ud fra træbarakkerne på Tvedvej og i lydefri orden besatte de bydelen rundt om Domhuset med velplacerede maskingeværgrupper under vore altaner i Domhusparken og Domhuset var klemt i en ring. – Det var nu blevet en uhyggelig forårsaften.

Men det blev morgen og alt lettede. – Nu skulle der ryddes op og luften renses.

Skrivebordet på Buen med kriminaldommer E. G. Strøbechs hemmelige skuffer, nøgler og papirer i lukkede kuverter, ruller af papir og ugeblade var skiftet ud og flyttet til de rette steder.

Kaptajn Schack tog sig nu af dette – så det var det!

L.A.B.'s kontor på Buen ved siden af direktør A. Th. Andreasens blev inddraget. Hermed fik L.A.B.'s kontor pludselig udvidet sine funktioner og en næsten endeløs strøm af alle værnemagtens grader og våbenarter kom og afleverede lister og andragender, som skulle forsynes med stempler.

Nye rekvisitioner skulle udstedes til det store madlager på Stålværket på havnen. Nu skulle jo alle de fremmede hjem og alle vær-

standsforeningen har udpeget direktør A. Th. Andreasen, konsul Johannes Grønberg og grosserer Chr. J. Støjberg. Kolding Herreds Landbrugsforening indsætter forpagter A. P. Lunden. Politimester Sten Clausen er også medlem og politibetjent Junus Pedersen og forretningsfører Leo E. Frederiksen L.A.B., bliver tilforordnede.

12/6: Annoncering af bortsalg af heste opsamlede under region III finder sted på kreaturmarkederne på følgende pladser: Odense 13/6, Åbenrå 14/6, Vejle 15/6 og Kolding 16/6.

19/6: 200.000 tyskere har nu forladt Danmark. Efterladenskaber fra disse hober sig op i de belgiske kæmpehaller på havneområdet.

7/7: Tusinder af biler og bilvrag samles på sydhavnen.

21/7: Nye pengelove gennemføres.

24/8: Tyve og sortbørsfolk bliver stadig dristigere. Parkkommandoens vagt skyder efter tyvene. Det er især bildæk og visse bilreservedele, der stjæles.

30/8: Danmarks regning til Tyskland: 30 milliarder kr.

2/9: Japan har kapituleret. Den anden verdenskrig er slut.

5/9: »Et af den tyske krigsmaskines sidste hvilesteder« udtaler kaptajn Kjeldsen, chef for Parkkompagniet om det materiel, der er samlet på havnen i Kolding.

nemagtens afdelinger syd for Silkeborg og vest for Odense melde sig afdelingsvis her til den endelige hjemtur.

Den tunge udrustning blev straks tilbageholdt, senere den lette udrustning og endelig ved landegrænsen stod de engelske styrker og fik sluset »Nordflanken« hjem.

Efterhånden skulle så hele denne udrustning til flere massive hærenheder samles og opbevares i tide. I Kolding var de store stålbarakker, der var rejst på havnens nordside og som tyskerne havde bortført fra Belgien (Antwerpen) egnede til denne opmagasinering.

– Og således blev den planlagte motorbådsflotille fra at være bombemål i Kiel for de allierede flyvere nu lagerplads for dynger af geværer, pistoler og andre våben, terrængående vogne af alle typer, lædertøj, gamle uniformer (og nye), tæpper, støvler. Jo, alt kom nu fra opsamlingssteder rundt i det sydlige område samt de store beholdninger fra grænsen til Parkkompagniet III, der nu etableredes på Koldings Havn Nord. Bilerne opmagasineredes på Havnen Syd. Det lokale vagtværn fik til at begynde med vagtopgaven, en masse arbejdere skulle tage imod effekterne og snart efter kom den danske brigade og overtog vagtstuerne m.m., og de arbejdede sammen med nogle gamle, solide,

kendte tyskere, som kendte forholdene og deres eget gamle materiel.

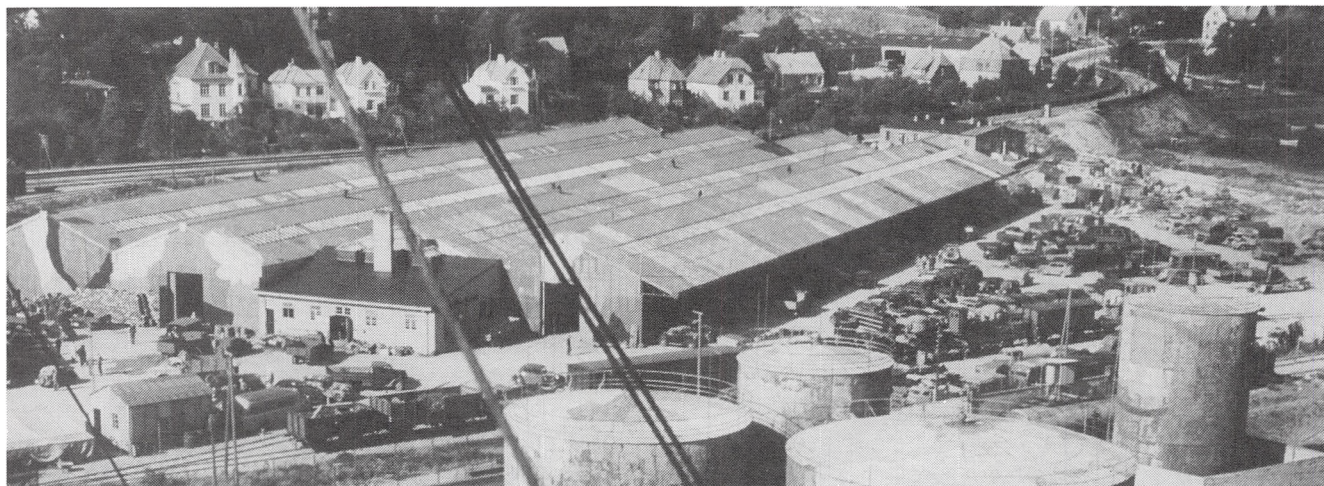
Nu skulle departement- og kontorchefstyret i centraladministrationen omstilles fra sit arbejde med tyskere og Frihedsrådet og over til normale funktioner, men også det gik over al forventning.

Lokalt var kaptajn Schack byleder efter kriminaldommer Strøbech, som var blevet arresteret af tyskerne. Den lokale frihedskomite skulle nu være kontakten mellem den allierede kommando, dvs. englænderne og centraladministrationen og få det hele til at virke.

Forplejningen var efterhånden intet problem, det almindelige rekvisitionssystem virkede fint; orienteringen også sprogmæssigt til alle sider. Kontorholdet var stabilt og loyalt, så den side var klar.

Afviklingsudvalget, som skulle etableres efter ønske fra ministerierne, blev udpeget. Medlemmer blev finsk konsul A. Th. Andreasen, svensk konsul Johannes Grønberg, forpagter A. P. Lunden, autoforhandler Støjberg og politimesteren. Politiet afgav Junus Pedersen som ordensmagts støtte til udvalget og undertegnede, der var forretningsfører for L. A. B. var den daglige sprogmand og salgskontakt.

Nu var politiet kommet frem med deres blå armbind og vagter-

Hallerne på Nordhavnen. Foran disse Parkkompagniets administrationsbygning, foto Lisberg. Havnemesterens kontor.

Biler og biltrag på Sydhavnen, foto Lisberg. Havnemesterens kontor.

9/10: Politiet har problemer med den urolige Kolding politikreds. Det hævdes, at Parkkompagniet fungerer som storleverandør til den sorte børs.

29/11: Parkkommandoerne på Fyn og i Midtjylland ophæves pr. 1. december 1945.

1/12: Tankgrave og skyttehuller jævnes. 80 mand er beskæftiget med dette på akkord.

5/12: En hollandsk delegation gør krav på kæmpehallerne (hurtigbådshallerne), men ingen ved om det er tyskernes egne eller om de har stjålet dem.

7/2 1946: På afviklingsudvalgets vegne afgiver konsul A. Th. Andreasen en rapport om udvalgets arbejde: Der er indtil d.d. solgt heste og varer for 11 millioner kr. Det anslås, at de resterende effekter vil indbringe ca. 1 million kr. I lønninger er udbetalt 1 million kr., dertil løn til officerer og befalingsmænd. Sydhavnen og den første store hal er rømmet. Parkkompagniet og afviklingsudvalget står foran afvikling.

15/2: Første auktion over »diverse« på Parkkommandoen. Auktionarius er overretssagfører Hertz. Der sælges for 33.300 kr. og der er kommet ca. 1000 opkøbere fra

ne på havnen blev forstærket, og tyskernes egen hektiske oprydning med at kaste ammunition i havneløbet blev standset. Rammerne var ved at være i orden til afviklingen.

Det var så det! Hvilken iver og begejstring. Nu skulle alle gemte og glemte indsamlede værdier gøres anvendelige i et udpint samfund som det danske var.

Men så begyndte slagsmålene, for alle ville have effekterne til »huggepris«, og det kunne hverken moral, etik eller udvalget tage for gode varer. Glemte var kvitteringer for tidligere salg til værnemagten eller tidligere rekvisitioner fra de mange »institutioner«.

Den første store opgave var de mange hundrede heste, som var samlet bl.a. på markerne ved Dyrehavegaard. Forplejning m.m. tog forpagter Lunden sig af og ved salget på auktionerne var det ham samt hestehandler Larsen, der tog sig af dette problem.

På selve »pladsen« fortsatte tilstrømningen, bl.a. blev samtlige håndvåben sorterede og Tøjhusmuseets folk kunne nu udvælge til samlingerne i København. Her var alle kendte og for så vidt ukendte våben repræsenterede fra

hele Europa – i den tyske værnemagts regi. Museet på Koldinghus fik samtidig en samling. Resten fik en stikflamme i låsen og gik så til destruktion.

På kampvogne og terrængående køretøjer blev bælteerne fjernet og hjulene blev skåret af. Og hundreder af uforgængelige landbrugsmaskiner og vogne blev monteret med disse hjul.

Afviklingen gik nu sin gang og efter ordre blev alt regulært krigsmateriel af særlig vigtig og brugbar art fjernet af og til de rette organer i hær, flåde og værn. Også redningskorpserne fik noget. Alt dette stod de danske officerer for – det var Skjoldager, Kjeldsen, Højland-Christensen med en meget lille civil stab. De skulle klare denne første sortering.

Nu var afviklingsudvalget beskæftiget med forplejning til de stadig hjemadgående enheder – men ind væltede vogne og biler af alle arter og fyldte pladserne både nord og syd for havnen, og nu skulle alt, hvad der var regulær hjemmel for ud i samfundet som manglede transportmidler. Defekte vogne med anvendelige dele blev til strengt rationerede reservedele, lygter, nøgler, blyanter i kas-

hele landet. Forretningsfører Leo E. Frederiksen foretager de praktiske funktioner ved auktionen.

28/2: Anden auktion. 168 nr. til salg, bl.a. foto, dæk, reservedele m.m.

2/3: Danmarks største radiolager var under Parkkommando III i Kolding. Telefoner og radiomateriel var bragt hertil fra de tyske anlæg rundt i landet. På englændernes foranledning blev så godt som alt sendt til Tyskland til brug for bl.a. rekonstruktion af de tyske jernbaner eller også blev det destrueret. Eksklusivt radar, indflyvningsmateriel til flyvepladser m.m. blev sendt til England eller sprængt og brændt af af Royal Air Force.

18/3: Tredje auktion på Parkkommandoen. 40 nr. i hal I, 70 nr. gammelt jern m.m. i hal II. Indbringer 104.500 kr.

9/4: Sidste og 4. auktion over panser, spejdervogne, ankerspil, rester af flyvemaskiner, afmonterede miner m.m.

12/4 1946: Alle tyskernes efterladenskaber er borttryddet.

13/4 1946: Parkkompagniet opfører sit virke.

Efterskrift.

De store haller på havnens nordside var i sin støj af tyskerne i Antwerpen. Efter at Parkkommandoen er afviklet overtages hal I af den danske hær som lagerplads. Hal II og III frigives til brug for Kolding havn, der bruger dem til kornlager, kreaturhal m.m. Afviklingsudvalget modtager stadig nogle få effekter.

17/4 1947: Handelsministeriet meddeler: De tyske efterladenskaber i Danmark indbragte i alt 28,3 millioner kr. De afviklingsudvalg, der blev dannet, kan nu ophøre. Alle tråde samles nu i Varedirektoratet.

Foruden det, der er blevet beslaglagt, har staten, militæret samt flygtningeadministrationen modtaget effekter. Man anser det for

Hallerne på Nordhavnen, sortering af udrustning.

sevis, kasser med reservenøgler, værktøj af alle slags kom ud. Sælger og køber havde dage og uger med meget arbejde og skrot og regulære varer »gik op i den store handel«.

Men boet blev stadig fornyet fra gemte og glemte depoter rundt i landsdelen, dvs. den vestlige del af Fyn og Jylland fra Silkeborg mod syd til grænsen. I selve hallerne var der nu kæmpestore dynger af hjelme, lædertøj, støvler, beklædning, indbo fra forlægningerne, skabe, skriveborde, lamper, senge, madrasser – og dynger i etagehøjde af uniformsdele. En ting var sikkert efter hvert besøg i disse haller måtte man have bad og skifte tøj, for utøj (lopper) var der også med i »kollektionen«.

Alt dette skulle også ud. Hjelme til udstandsning til f.eks. natpotter, pander m.m. Gasmaskerne blev afmonteret og kullene gik til brug i industrimasker. Uniformerne gik til opkradsning (maximaltøjet blev bedre) og kontormøbler og bohaver blev solgt til institutioner og organisationer, f.eks. børnehjem, m. mange flere, hvor barakkerne kunne anvendes.

Det vil være umuligt at fortælle hele historien om, hvorledes en krigsmaskines nordlige flanke

blev afviklet, men her kan nævnes nogle grelle eksempler.

En dag blev det meddelt, at noget puslede i Vingsted ved og bag stadion og i de gamle bygninger rundt om.

Det viste sig, at dette i virkeligheden var det gamle reservelager for »Vandel-Horsten«, dvs. Vandel flyveplads. Og her havde R.A.F. med hjælp af det resterende tyske vagtmandskab tømt lageret – og det havde været stort. Nu gik udvalget rundt i de kæmpe-mæssige magasiner, hvor rester af træreoler, delvis ødelagte træmøbler af ringe kvalitet og meget defekt inventar var ladet tilbage. Nu var området frigivet, dog havde de tyske vagtmænd ved årsskiftet 1945–46 fejret dette med et kæmpemæssigt bål, hvor den store effekt var opnået ved afbrænding af tusinder »Koh-i-noor nr. 3« blyanter, hvor grafitten skabte den fornødne knaldeffekt. Men derinde i skovens dybe ro lå så disse tomme magasiner, der havde været ukendte for os andre – og da alt krigsmateriel tilhørte den sejrende part – var det også en del af afslutningen og afviklingen.

Til gengæld, hvilken glæde at være på Vingsted stadion i dag.

I de første varme dage i somme-

givet, at beløbet vil blive afskrevet på den tyske milliardgæld til Danmark.

I sommeren 1947 fortsætter forhandlingerne om Kolding kommunes køb af de store haller på Kolding havn.

23/8: Samtlige rømmede baraker i tidligere værnemagtslejre og flygtningelejre kan efterhånden sælges siger civilingeniør Wengel-Hansen, Arbejdsministeriet ingeniørkontor i Kolding.

23/9: Kolding kommune byder 529.000 for de store haller på havnen (vurdering 326.000).

3/11 1947: Kommunen får endeligt afslag på købet af hallerne. Forsyningsministeriet vil ikke gå med hertil p.g.a. den herskende valutamangel. Blikplader og jernbjælker sendes derefter tilbage til Antwerpen.

Frem til slutningen af 1948 blev hallerne for en stor del brugt af havnen som oplagsplads, varehus m.m. KFUM-spejderne havde også en kæmpeudstilling. En hel

ren 1945. En lørdag eftermiddag ringede telefonen og vagtmanden oplyste, at jeg nok måtte tage en tur på Tvedvej – så på med cotton-coaten og under den gemt den øvrige del af udrustningen, men især legitimationskortet fra kaptajn Kjeldsen, Parkkompagniet.

– Tyske vagter inde i lejren, danske vagtværnsfolk udenfor, ordningen ændrede sig ikke. Nå ingen vrøvl. Inden for var der stadig nogle SS'er. Men Widerstandsbevægelses repræsentant fik dog adgang til kommandanturen og der – – – var i parolesalen alt hvad der tænkes kunne af officerer, ingeniører, planlæggere i en så glimrende og broget mængde, at et hofbal ville være passende for de herrer og damer. For disse var også til stede.

»Stuen ret!«, jo, man mindedes dagene for en selv forud. Men stueformanden, en både høj og højstående militærmand meldte sig: at her var samlet de tilsynsførende med deres familie og nu forventede man hjemkaldelsesordre, og at barakker med indhold nu var tilgængelige, vær's go!

Puh ha! fat i udvalg, politi osv. for at besigtige forholdene – De der husker Tvedvejs og Agtrupvejs barakbyer, husker de mange, der boede der: først flyvepigerne, senere SA og SS, almindelige soldater, Bauwerket, Organistion Todd, senere de tusinder af flygtninge og heri gemte der sig nu også denne ventende skare.

I barak efter barak, holdt i en orden, som kun gennemført organisation magter – var en sådan mængde af bygningsmateriale, og tilbehør til at flere »superforretninger« kunne etableres. Så den lørdag gik hurtigt, nødvendige forbedringer og aftaler skulle iværksettes.

Søndag over middag ringede telefonen igen. Samme vagtmand. Hvad nu? Jo, englænderne fra Holstenområdet er her! Og det var

de, næsten alle sammen, hundreder af deres kendte høje lastvogne med besætning. Og krigsmæssigt var man nu i gang med at stuve vognene med hånd-til-hånd metoden. Vagterne m.fl. var i gang med det fornødne.

En kvittering fra vagthavende engelske major til udvalget og 24 timen efter det første danske besøg var alt bygningsmateriale på vej til genopbygningen i Holsten m.v. med samt de tyske specialister. Ja, det var det! –

De mange dage går videre. Lagrene på havnen tømmes langsomt. Stålhjelmene går i vognladninger til udstandsning og bliver til potter og pander, også til natpotter, som dengang var en mangelvare. De sidste geværlåse var nu ødelagte og gevæerne kunne gå til omsmeltnings (fornyte genbrug). Auktionerne blev nu forberedt over det resterende materiale, som skulle væk, og de blev fire hektiske episoder. Men så var der faktisk rent bord.

Tilbage i de store barakbygninger var efterhånden kun en mængde store kabelruller med højspændingsledninger. Uden for meget kendskab til blandede metaller skønnedes, at det, buddene lød på var for lidt.

Så en prøve på en halv meter blev klippet af og sendt til Bergsøes metalsmelteri, om det havde interesse, ja eller nej og evt. pris.

Endnu husker laboratoriefæfen tilbuddet og undertegnede resultatet: alt kan bruges! Vi mangler dette aluminium, som ikke måtte bruges herhjemme til kabler. Tilbuddet var noget højere end før og differencen mellem den tidligere højeste pris og den nuværende pris fratrukket omkostninger blev til L.A.B.s driftsudgifter og staten fik så rigeligt sit.

42 fuldtlastede jernbanevogne blev nu kørt direkte til Sjælland så kablerne kunne omsmeltes til brug for den danske aluminiumsindustri. . .

Leo E. Frederiksen, forretningsfører for L.A.B. 1943–47, sekretær for afviklingsudvalget 1945–46, direktionssekretær på Kolding Hørfabrik 1947–69, aftenskoleleder 1969–76.

skov blev bygget og mange tusind jyder og fynboer besigtigede udstillingen, der gav et overskud på 26.000, der var en stor hjælp ved købet af Houens Odde maj 1948.

17/7 1948 er den endelige beslutning taget om hallernes nedbrydning og tilbageførsel til Antwerpen. Nedbrydningen begynder.

2/10 1948: Speditør Svane meddelte, at 1100 tons materiale fra de tre haller er ude af Danmark inden månedens udgang. Kun fundamenterne står tilbage parat til nybyggeri.

Det var Junus Pedersen, som en dag til udvalget fortalte, at det vil være interessant at aflægge et besøg på Staldgården, dog ikke i Gestapos nu tomme lokaler, men i længerne mod syd og nord.

Alle vidste, også udvalget, at barakkerne på havnen var beregnet til skibsbygning og at det var stort anlagt, dette motorbådsværft fra Kiel – men det, der var i længerne på staldgården viste, at dette lager var af så store dimensioner, at det var svært at fatte, men alt dette maritime udstyr kunne kun blive til gavn for Holmen. Men

hvilken orden og alt passet som søens folk nu passer deres grej: Sekstanter, kompas, nagler, kikkerter til både et og to øjne. Så der, hvor Vejle amts restaureringsværksted og civilforsvarets lokaler er nu, var der også under besættelsen lager – og således fik Staldgården en dimension mere. Så blev hallerne tomme. Forhandlingerne om anvendelsen af dem kom nu i gang. En overgang fik K.I.F.'s håndboldafdeling lejlighed til at spille i hal og så var vi også der ved at være os selv.

Nu var lagrene tømte og Parkkommandoen i Kolding kunne så »som vinden i daggyet« kruse vandet i havnen og fjorden og denne del af afviklingen var overstået.

Og Antwerpen havn gjorde klar til at modtage sine haller, lånet kunne gå tilbage. I Kolding var grunden, hvor hallerne havde stået nu stabiliseret og parat til de store virksomheder, der nu er placeret der.

Flere hundrede personer af alle kategorier var med til at afvikle de tyske efterladenskaber i Kolding og dette blev klaret med et velfortjent »well done«.

Stålhjelme blev til natpotter. Foto Lisberg.